

NU & DÅ

1300

Gamla Älvsborgs fästning byggs

1700

1731: Ostindiska Kompaniet grundas och får sin hamn i Klippan

1800

1813: Porterbryggeriet anläggs

1810: Sockerbruket byggs

1820: Bruken säljs till David Carnegie Jr

1900

1901: Toppsockerfabriken står klar

1920: Porterbryggeriet överläts till Vin & spritcentralen

1957: Sockertillverkningen upphör

2000

HIGAB

Socketbruket ägs och förvaltas av Higab, ett fastighetsbolag inom Göteborgs Stad. Higabs fastighetsbestånd omfattar cirka 300 byggnader, allt från historiska kulturbyggnader till idrottsarenor och saluhallar. Här ingår även Klippans Kulturresevat med bostads- och magasinsbyggnader från Ostindiska Kompaniets dagar.

I Higabs uppdrag ingår att långsiktigt vårda och utveckla Göteborgs Stads kulturfastigheter. Byggnaderna ska bevaras och samtidigt anpassas och fungera för dagens behov och krav, så att de förblir levande och tillgängliga för göteborgarna.

Läs mer på www.higab.se

 higab
Levande hus i unika miljöer www.higab.se

SEPTEMBER 2014 - HIGAB INNE SOMMERBES - FOTO: HANS WIKELING
ANITA SÄLLIN/STÅSSON - ARKIVBILDERNA/STOCKHOLMSTORSTÄ

Socketbruket - en bit industrihistoria

 higab
Levande hus i unika miljöer

OMRÅDET KLIPPAN har varit en betydelsefull plats genom historien, främst genom sitt geografiska läge vid Göta Älv. Det har varit en viktig knutpunkt för handeln sedan 1400-talet, långt före staden Göteborg grundades, och här låg också Gamla Älvsborgs fästning. Namnet Klippan är troligen en förkortning av Skinnareklippan, det berg som är en del av hamnplatsen. Här startades i början av 1600-talet den första färjeförbindelsen över älven till Hisingen, och på 1700-talet var Klippan hemmahamn för Ostindiska Kompaniet. Större båtar kunde inte ta sig längre in i älven på grund av otillräckligt vattendjup. Det var först på 1800-talet som hamnen muddrades upp och kunde expandera in mot Göteborg.

Klippanområdet har bytt nationalitet ett antal gånger. Vid två tillfällen, på 1500- respektive 1600-talet, fick Sverige köpa tillbaka marken från danskarna för summor som översteg dåtidens statskassa, de så kallade Älvsborgs lösen.

Bruksepoken inleddes år 1808 när Abraham Robert Lorent bestämde sig för att anlägga ett sockerbruk vid Klippan. Återigen var läget avgörande; Klippans djupa hamn gjorde att det gick att lossa råsocker från fartyg direkt in i fabriken.

Toppsockerfabriken, uppförd 1901 efter ritningar av Hans Hedlund.

De Carnegieska bruken 1905. I förgrunden porterbryggeriet, i bakgrunden syns sockerbruket.

Litografi: Stadsmuseet

SOCKER- OCH PORTERBRUKEN VID KLIPPAN

1810 var Sockerbruket klart och några år senare lät Lorent även bygga ett porterbryggeri i området. Trots modern produktionsteknik gick affärerna trögt på grund av det instabila ekonomiska läget i Europa efter Napoleonkrigens slut. 1836 såldes hela den Lorentska bruksrörelsen på auktion. Köpare var David Carnegie Jr och han fick fart på de tidigare förlusttyngda verksamheterna med hjälp av disponenterna John Nonnen och Oscar Ekman. Ny teknik effektiviserade sockerproduktionen; den tidigare ångkokningen ersattes av vakuumkokning vilket gjorde att man kunde använda billigare sockerråvara. Porterbruket var länge det enda i Sverige och hade därmed en monopolställning. Runt år 1850 var cirka 300 personer anställda av Carnegiebruken och runt dem växte det fram ett helt samhälle. David Carnegie hade sociala och religiösa ambitioner och lät bland annat bygga bostäder, skola, kooperativ handelsbod, bank och eget kapell till sina anställda. Själva industribyggnaderna byggdes om och till flera gånger, bland annat ritade

Hans Hedlund "Toppsockerfabriken" som sedan 1901 blickar ner från berget som en medeltida borg. Exteriört hålls området ihop av de röda tegelfasaderna med utsmyckningar och torn och de gamla bruksbyggnaderna visar en industri- anläggnings utveckling från 1800-talets början fram till 1950-talet.

FRÅN SOCKER OCH PORTER TILL KONST OCH HOTELL

1907 gick sockerbruket upp i det nybildade Svenska Sockerfabriksaktiebolaget. Porterbryggeriet AB D. Carnegie & Co fortsatte i egen regi fram till 1920, då Carnegiebryggeriet överlät hela sin verksamhet till statliga Vin & Spritcentralen för 13 miljoner kronor. Varumärket Carnegie Porter finns kvar än idag. Sockertillverkningen fortsatte fram till 1957; idag används lokalerna till ateljéer, kontor, hantverk och industri. I porterbryggeriets lokaler finns nu hotell Novotel.